

STEPHANIE STOREYOVÁ

OLEJ

A

MRAMOR

Príbeh o zabudnutom súperení
Leonarda a Michelangela

IKAR

STEPHANIE STOREYOVÁ

OLEJ

A

MRAMOR

IKAR

Stephanie Storey
OIL AND MARBLE

Copyright © 2016 by Stephanie Storey
Translation © 2017 by Milan Kopecký
Jacket design © 2022 by Monika Juríková
Slovak edition © 2017, 2022 by IKAR, a.s.

ISBN 978-80-551-8607-8

*Môjmu manželovi Mikovi,
ktorý mi dal odvahu ísť si
za svojím snom*

I 499

LEONARDO

december • Miláno

Zblízka videl, že maľba sa začína odlupovať zo steny. Farba nebola hladká, ako by sa žiadalo, mala zrnitý povrch, ani čo by ju bol naniesol na jemnú vrstvu piesku. Čoskoro sa farbivo oddelí od omietky a rozdrobí na malé čiastočky, ktoré začnú jedna za druhou odpadávať. Ako prvé prídu na rad zemité tóny namiešané z prachu a hlíny. Najdlhšie azda vydrží rumelka, hnedočervený odtieň krvi a granátového jablka; väčšinou býva najodolnejšia. Najviac starostí mu však robila ultramarínová. Žiarivo modré farbivo z rozomletého lazuritu sa dovážalo z Ďalekého východu a bolo najdrahšie na trhu. Stačila štipka ultramarínovej, aby sa z priemerného diela stal výtvarný klenot, hoci na freskách sa táto farba používala zriedka. Bez nej by nad jeho výtvorom hodili rukou, ba vari ešte niečo horšie – nazvali by ho konvenčným. A už teraz praskal.

„*Porca vacca,*“ zahrešil popod nos. Za zhoršujúci sa stav maľby si mohol sám. Zašiel vo svojich pokusoch pridaľeko. Vždy vo všetkom zachádzal pridaľeko. Šklblo mu ľavým lícom. Zhlboka sa nadýchol a na tvár mu opäť vysadol rozvážny výraz. Niet sa prečo rozčuľovať. Aspoň zatiaľ je to stále majstrovské dielo, ubezpečoval sa v duchu, a on je majster. Obrátil sa k prítomným, aby ich pobavil tajomstvami a historkami. Nato predsa prišli: vypočúť si slávneho Leonarda z Vinci, ako rozpráva o svojom najnovšom výtvore, Poslednej večeri.

„Jeden z vás ma zradí!“ zahrnel Leonardo a jeho hlas sa rozláhol pod kamennou klenbou refektára Kostola Panny Márie milostí, kde freska zaberala celú severnú stenu.

Skupina francúzskych divákov sa potešila dramatickému výstupu. Vedel, že pre mnohých z nich je sám veľkou atrakciou. V štyridsiatich ôsmich rokoch bol majster z Vinci jedným z najslávnejších obyvateľov Apeninského polostrova; jeho meno poznali vo Francúzsku, v Španielsku, Anglicku, dokonca aj v ďalekom Turecku. Renomé si získal návrhmi dômyselných vojnových strojov a prelomovými maliarskymi postupmi. Z celého sveta sa schádzali zvedavci, aby si ho obzreli, ako pózuje pred svojou freskou, známou intenzívnymi farbami – ktoré zatiaľ ešte držali na omietke –, realistickým vyobrazením Ježiša a jeho učeníkov a rozbíhavou kompozíciou ukotvenou v stabilnej postave Spasiteľa uprostred.

„Je tu zachytený okamih nasledujúci ihneď potom, ako Kristus vysloví obvinenie zo zrady,“ povedal a odstúpil od fresky v nádeji, že tým odvráti pozornosť divákov od drobiacej sa farby. „V tejto chvíli ešte nikto nevie, že to bude Judáš, kto zradí Ježiša. Odhalenie, že majú medzi sebou podliaka, nimi otrasie. Apoštoli vyskakujú spoza stola, rozhadzujú rukami, pohoršene vykrikujú. Jeden z nich je zradca. Ale ktorý?“ Prebehne pohľadom po prítomných, akoby medzi nimi šípil úskočného hada. V skutočnosti im skúmavo pozerá do tváří, hľadá jedinečné črty a výrazy, ktoré by si mohol naskicovať do zošita, keď odíde.

„Vraj ste tvár neveriaceho Tomáša nakreslili podľa vlastnej,“ ozve sa vlnadná Francúzka po taliansky so silným prízvukom. „Ale nevidím veľkú podobu.“ Našpúli pery do úzkeho francúzskeho *u*, ani čo by ho chcela pobozkať.

Leonardo vedel, že sa páči mužom aj ženám. Nosil síce okuliare, lebo sa mu zhoršil zrak, no keď sa pozrel do zrkadla, ešte vždy vo svojich zlatých očiach zazrel mladistvú iskru. Mal pružné svalnaté telo a na hlave bujnú hrivu tmavých vlnitých vlasov, ktoré mu iba začínali šedivieť. Dospel k záveru, že ak davy majú chodiť

naňho zízať ako na dajakú mýtickú bytosť, je jeho povinnosťou vyzerat' dobre, a preto sa denne kúpala a módne sa obliekala, aby tým podčiarkol svoju úspešnosť: haleny po kolená, pastelové pančuchy a zlatý prsteň s rôznofarebnými drahými kameňmi v tvare vtáka, ktorý mal vyššiu cenu, než koľko väčšina výtvarníkov zarobí za celý život.

Pohľad mu sklzol na Francúzkinu poprsie, ružové od vzrušenia a vypasované korzetom podľa najnovšej módy. Niekedy, keď mu daktó padol do oka, vzal dotyčného chlapca alebo dievča k sebe do ateliéru, aby mu postáli modelom, a zavše boli zo stretnutia s maestrom takí nadšení, že mu ochotne vliezli do postele. „To preto, lebo ani nemôžete vidieť nijakú podobu,“ odvetil, pričom napodobnil jej francúzsky prízvuk. „Keby som sa vždy spoliehal na vlastnú tvár ako predlohu, kreslil by som rôzne variácie toho istého a nikdy by som nevytvoril nič jedinečné. A z toho by potom boli nudné obrazy.“

Diváci sa zasmiali, vrátane prsnej Francúzky.

Mecenáši neraz Leonardovi vraveli, že keď rozpráva, nevedia vždy rozlíšiť, či žartuje alebo nie, preto výrazne vážnejším hlasom dodal: „Naozaj je to tak.“

S jednou malou výnimkou.

Pozrel na vtáčika z drahokamov, ktorý sa mu ligotal na prste ľavej, jeho dominantnej ruky. Bohabojní Taliani pokladali ľavákov za omyl prírody. Pravá strana bola Božia. Ľavá patrila hriechu. Väčšina rodičov nútila svoje ľavoruké deti preučiť sa na pravú, aby ich nasmerovali na správnu cestu. Leonardov otec splodil so zákonnou manželkou dvanásť zákonných detí a všetky písali pravou. Iba pre nemanželského Leonarda, plod mladíckej nerozvážnosti, ktorej sa dopustil s podradnou slúžkou z Konštantínopola, bola dosť dobrá aj zlopovestná ľavačka.

Na Poslednej večeri, dve miesta napravo od Ježiša, sa ľavou rukou načahuje za chlebom počerná postava v zelenej halene. Aj Judáš bol ľavák. „Predstavte si, že patríte do veľkej rodiny.“ Leonardo hľadel za Francúzku kamsi k svojmu dielu. „Že ste jedným

z dvanástich súrodencov zhromaždených za sviatočnou tabuľou. Rodič sediaci v strede sa pokúša udržať poriadok a rovnováhu. Predstavte si...“ Natoľko sa sústredil na Judášovu ruku, že prestal vnímať pachy a zvuky okolia. „Ale tak ako každá rodina, aj táto má svoje tajomstvá, skryté pod povrchom. Ktosi sa do našej utešenej rodinky nehodí. Je medzi nami, no ťažko ho nájsť.“

Na iných vyobrazeniach Poslednej večere Judáša rozpoznať ľahko, často sedí na opačnej strane stola ako ostatní. Leonardo ho však vo svojej verzii zobrazil uprostred skupiny ako jedného z učeníkov, skrytého priamo v centre diania a identifikovateľného iba podľa malého mešca s peniazmi v ruke.

„Hneď potom, čo Ježiš vysloví obvinenie, ostanú všetci ako obarení, pýtajú sa, kto je tým zradcom? Je to ten? Alebo ten? Alebo tamten? Alebo, uvažujúc o najdesivejšej možnej odpovedi, mohol by som ním byť ja? Kým niekoho z nás neodhalia ako zradcu, sme zradcami všetci. Všetci by sme mohli byť odpadlíkmi. Každý z nás by mohol byť Judáš.“

Diváci sa pomkli bližšie, aby si pozorne obzreli každú tvár, a Leonardo v duchu zahromžil. Jeho cieľom bolo ich pozornosť od rozpadávajúcej sa maľby odvrátiť, nie upriamiť ju na ňu ešte väčšmi.

Vtedy sa s buchnutím rozleteli dvere refektára a dnu sa vrútil vyparádený dvadsaťročný švihák. Gian Giacomo Caprotti da Oreno mal rozstrapatenú frizúru a jemnú pleť na tvári skrútenú do zdeseného výrazu. „Blíži sa Il Moro!“

Prítomní stíchli a pozerali jeden na druhého, či majú varovanie brať vážne, alebo je to súčasť nejakého vystúpenia. O odpoveď požiadali pohľadom Leonarda. „Ak to má byť žart, Salaì, tak je to k týmto nešťastníkom od teba veľmi kruté.“ Nazval svojho učňa Salaì, čo znamená Diablik, lebo sa rád uchýľoval k podobným figľom prakticky od chvíle, keď sa – ako je to už dávno? desať rokov? – spoznali.

„Teraz nežartujem, majstre. Namojdušu. Il Moro sa vracia. S vojskom.“ O čo viac nadania mal na špásy, o to bol menej zdatný herec. Nevymýšľal si.

Dve dámy zhíkli. Vnadrná Francúzka sa chytila za brucho stiahnuté v korzete. Manželia hnali manželky domov. Ak sa Il Moro naozaj vracia do Milána, nikto si nemôže byť istý životom.

Najmä nie Leonardo da Vinci.

Sforzovci vládli v Normandii päťdesiat rokov, až kým pred dvomi mesiacmi nevtrhla do hlavného mesta francúzska armáda a rodinu odtiaľ nevyhnala. Vojvoda Ludovico Sforza, pre tmavú pleť prezývaný Il Moro – Maur, vyviazol bez ujmy na zdraví, zato však utrpela jeho hrdosť. Ak vrel Salai pravdu o tom, že sa vykázaný Sforza vracia, krutá odplata na seba iste nedá dlho čakať. Každý Francúz, ktorý ostane v Miláne, bude vystavený nebezpečenstvu.

Vrátane Leonarda. Posledných osemnásť rokov býval a pracoval na milánskom kráľovskom dvore, no keď vojvoda ušiel, nenasledoval ho ako verný patriot. Naopak, zotrval v pohodlí komnát sforzovského hradu a ponúkol sa do služieb francúzskemu kráľovi. Keby sa vojvoda vrátil k moci, pravdepodobne by dal Leonarda zavrieť za vlastizradu. A každý dobre vedel, ako Sforzovci zaobchádzajú so zradcami.

„Musíme ísť za kráľom. Vezme nás so sebou do Francúzska alebo do Neapola, alebo kamkoľvek má namierené.“ Leonardo krútil prsteňom s drahými kameňmi.

Salai mu potemnela tvár. „Kráľ je už fuč. Aj s celým dvorom. Nechali nás tu.“

Leonardovi šklblo ľavým okom. Potreboval čas na rozmyslenie, preto schytil malý zošit, ktorý sa mu hojdal na opasku, sadol si na dlážku pred fresku a začal skicovať vyplašených Francúzov. Rýchlymi ťahmi kreslil hrubé náčrtky: vytreštené oči, rozťahnuté nosné dierky, prudké pohyby rúk, čokoľvek, čo znázorňovalo strach. Ľudské pocity sa dajú v celej hĺbke pochopiť iba pozorným skúmaním ich fyzických prejavov a zriedkakedy sa naskytne príležitosť byť svedkom takýchto rýdzich reakcií. Leonardovi bolo ľúto, že nedokáže zachytiť šuchot látky, pridružené výkriky a dychčanie. Keby vedel nakresliť, ako chutí hrôza, urobil by to.

„Majstre, prosím, teraz nie...“ Salaì sa mu opatrne pokúšal vytrhnúť zošit z rúk, no Leonardo ho nepúšťal. „Sme sami. Musíme odísť z Milána.“

„Najprv si to premyslime, aby sme nič neuponáhľali.“ Tú šťavnatú Francúzku si musí nakresliť tak, ako ju teraz vidí: hlava zvrátená dozadu, ústa otvorené v stone, nadvihujúci sa zrumenený hrudník. Strach sa v mnohom podobal extáze a Leonardo si do zošita skicoval pripomienku tejto rozpornej podobnosti. Keď vybehla z miestnosti, povzdychol si, že nebude mať možnosť overiť si to s ňou osobne.

Refektár opustil posledný Francúz. Zabuchli sa za ním ťažké dvere a stlmili nesúrodé zvuky paniky na uliciach.

Salaì chytil Leonarda za lakeť. „Nemáme čas na rozmyšľanie.“

„Na rozmyšľanie je vždy čas, môj mladý žiak.“ Leonardo pokojne odložil zošit.

Práve to, že mal dost času na rozmyšľanie, stálo za zrodom novej techniky použitej na vytvorenie fresky, ktorá sa teraz rozpadala na stene. V prípade tradičnej fresky autor najprv natrie stenu vápnom a maľuje do ešte mokrej omietky, takže sa jeho dielo stane pevnou súčasťou budovy. Odolnosť proti času však nie je zadarmo. Treba totiž celú plochu natretú omietkou dokončiť skôr, ako vápno uschne. Vyžaduje si to rýchllosť a vytrvalé sústredenie – a týmito dvomi schopnosťami Leonardo neoplýval. Nerád sa ponáhľal, zvažoval každý detail. Často sa pustil do diela, potom na ňom prestal pracovať a začal úplne odznova. Navyše väčšina jeho obľúbených farieb, ako napríklad ultramarínová, sa miešala z minerálov, ktoré zle reagovali s vápnom. Preto vyvinul vlastný, na svoje účely vhodnejší postup, pri ktorom sa na suchú stenu naniesie vajíčkova tempera a zafixuje sa šepsom. Takto mohol použiť svoje obľúbené minerálne farbivá – ultramarín, rumelku, dokonca aj iskrivý zelenomodrý lazurit. No dôležitejšie bolo, že sa nemusel hnať, mohol robiť zmeny, kedykoľvek mu zišlo na um nejaké lepšie riešenie, či o deň, o týždeň, o mesiac alebo o niekoľko rokov. Raz, pri práci na tejto konkrétnej freske, premýšľal nad jediným ťahom tri dni, aby napokon Ježišovi dofarbil pravú ruku slzičkou umbry.

Salaì zdvihol Leonarda na nohy. „Vaše zošity a nezviazané kresby som už zbalil.“ Potľapkal po veľkom koženom vaku prehodenom cez plece. „Všetko ostatné tu musíme nechať.“

Leonardo sa pozrel na Poslednú večeru. Stav maľby sa zhoršoval, o tom nebolo pochyb. Rozpadávajúcemu sa dielu nebolo pomoci. „Nič to, Salaì,“ povedal rovnako učňovi, ako aj sebe. „Je pomýlený, kto túži zachovať si svoj majetok naveky. My umelci sa vieme vzdať vecí. Napokon, naše diela aj tak patria našim mecenom, nie nám. A okrem toho, maľba sa nikdy nedá dokončiť, dá sa na nej len prestať pracovať.“

Cestou von začuli v diaľke výstrely z diel. Na ulici vládol zmätok. Vojaci na koňoch cválali preč z mesta. Francúzski dvorania a občania sa náhlivo tislí do vozov. Zimný búrkový vietor víril oblaky prachu a halil mesto do hnedého oparu. Vychýrená metropola severu Miláno sa prepadala do anarchie. Uprostred všetkého toho virvaru pokojne stál na námestí osamotený francúzsky vojak a hľadel do očí mohutnej hlinenej soche, koňovi vyššiemu než päť dospelých mužov postavených na sebe.

Hlineného koňa na pamiatku zosnulého otca Il Mora navrhol Leonardo ako skúšobný model skulptúry, ktorá mala byť najväčšou jazdeckou bronzovou sochou v dejinách. Básnici ospevovali majestátne zviera vo veršoch a zvedavci cestovali z odľahlých končín, aby si obzreli model a neskôr sa vrátili, až bude hotový bronzový odliatok. Leonardo však nedokončil ani formu a Il Moro dal napokon z bronzu určeného na sochu vyrobiť delové gule. Keď Francúzi napadli Miláno, na hlinenom koňovi si trénovali boj, strieľali doň zapálené šípy, bili ho palicami. Vojaci mu odrazili ucho, časť nosa a kus zadku. Keby to bolo živé zviera, za niekoľko sekúnd by bolo po ňom. Hlinený model, hoci prederavený ako rešeto, však naďalej stál.

„Majstre, podte. Musíme sa poponáhľať!“ Salaì na druhej strane ulice sedlal dva kone.

Leonardo sa nehýbal. Nevedel odtrhnúť zrak od vojaka, mlčky sa zhovárajúceho s veľkou sochou. Autor dúfal, že v týchto búrli-

vých časoch z nej mladý muž čerpá vnútorný pokoj a pocit stability. Vojak si siahol za opasok a pomaly vytasil meč. Leonardo si predstavoval, ako mladý bojovník kladie meč soche k nohám na znak toho, že sa skláňa pred krásou umenia. Lenže vojak švihol mečom a zvolal: „Smrť Sforzovcom!“ Ostrie prenikavo zarinčalo o pravú prednú nohu koňa. Socha ešte chvíľu stála, potom sa naklonila dopredu a zosypala na zem.

„Nie!“ skríkol Leonardo. Návrhom sochy strávil štyri dlhé roky. Nejednu noc fantazíroval, že ju konečne dá odliat' z ligotavého bronzu.

Jeho dovtedajšia kariéra sa nedala nazvať inak než úspešnou, no vo svojej generácii umelcov zostával nažive už ako jeden z mála. Čo po sebe zanechá, keď sa aj sám pominie? Nemal deti, aby jeho meno niesli ďalej. Polovicu diel nedokončil. Tie zvyšné, vrátane portrétu Il Morovej milienky, viseli v súkromných salónoch a možno ich nikdy nebudú vystavovať na verejnosti. Okrem toho mal štósy nezrealizovaných vynálezov a zošity popísané planými táraninami. Teraz sa mu začala rozpadávať Posledná večera a model jazdeckého veľdiela ležal v troskách. Spomenie si ešte niekto po rokoch na Leonarda, maliara, vynálezcu a konštruktéra zo zapadnutej viesky Vinci?

„Leonardo!“ zavolať naňho Salai zo sedla koňa.

Odvrátil zrak od hlinenej ruiny a prešiel cez trmu-vmu na ulici. Keď sa prisťahoval do Milána, mal tridsať rokov a ešte si len začínal budovať povest' ako vedec, konštruktér, vynálezca, organizátor veľkolepých spoločenských podujatí a, pravdaže, ako maliar. V Miláne dorástol na skúseného majstra. Vždy si myslel, že v tomto slávnom meste zomrie. Vysadol na koňa a kývol hlavou Salaimu. Bok po boku vycvávali z bezpečia milánskych múrov do divočiny naokolo. Nikto netušil, čo budúcnosť chystá mestu, či dokonca celému vojny skúšanému polostrovu, na ktorom sa kráľ, vojvodovia a pápeži doťahovali o územie. Nikto netušil, čo budúcnosť chystá Leonardovi. Len jedno bolo isté: majster z Vinci si potreboval nájsť nový domov, nového ochrancu, nový život a nový odkaz.

1500

MICHELANGELO

január • Rím

Ked' Michelangelo Buonarroti čakal na slávnostné odhalenie, nevdojak sa s ním zakrútil svet. Zahmlilo sa mu pred očami. Hľadal zrakom pevný bod, o ktorý by sa zachytil, no mramorové stĺpy, trámové stropy a pozlátané fresky vírili okolo neho. Začalo sa mu zužovať zorné pole. Vynorili sa čierne škvrny. Mal pocit, že stráca rovnováhu, preto sa oprel o studenú kamennú stenu.

Spomenul si, že treba pravidelne dýchať, a čierne škvrny sa pozvoľna dali na ústup.

Ani jeden z jeho výtvorov dosiaľ nikdy takto verejne neodhaliť. Bol by to najvýznamnejší okamih jeho kariéry, nech by sa udial hocikde. Lenže toto nebolo hocikde. Mal sa odohrať na najväčšom javisku kresťanského sveta: v Bazilike svätého Petra.

Hrôza dívať sa, hovoril si v duchu, do akého stavu majestátna trojpodlažná budova spustla za posledných dvanásť storočí. Po celej dĺžke západného traktu sa prepadávala sedlová strecha, v niekoľkých stĺpoch sa kľukatili praskliny. Nejaký murársky elév sa pokúsil nahrubo vystužiť stavbu podperným múrom, ale druhá strana sa ďalej rozpadávala. Cez škáry prefukoval hvízdajúci vietor, na zemi chýbalo množstvo mramorových dlaždíc. Napriek skaze však ešte aj teraz cítil z múrov ducha kostola.

Vatikán bol v to ráno plný pútnikov. Písal sa Jubilejný rok, v ktorom pápež udeľuje odpustky každému hriešnikovi, čo vojde

Svätou bránou do baziliky, takže sa v Ríme zišlo tisíce veriacich, aby sa modlili a spovedali z hriechov. Zároveň mali v ten deň možnosť zúčastniť sa v Kaplnke svätej Petronely na slávnostnom odhalení nového diela mladého neznámeho sochára.

Michelangelo veril, že sa mu podarilo stvoriť čosi mimoriadne, musel však počkať, či si výsledkom svojej práce získa aj masu. Stačí totiž len niekoľko krátkych chvíľ, aby ho vyhlásili buď za geniálneho umelca, alebo za neschopného babráka. Strčil si ruky hlboko do vreciek haleny. Na dne každého mal hŕstku mramorového prachu. Stískal ho v dlaniach a medzi prstami premával úlomky kameňa. Týmto rituálom sa upokojoval.

Vedel, že neotesaným vzhľadom bude vo svojich dvadsiatich štyroch rokoch pôsobiť na divákov dojmom surového primitíva. Bol nízky a mocný, svaly sa mu vypracovali rokmi osekávania kameňa. Mal hrubé čierne vlasy, drsné ruky pokryté mozolmi a sploštený nos, lebo sa v detstve pobil so spolužiakom, ktorý mu závidel nadanie. Nezaujímalo ho, čo si iní myslia o tom, ako vyzerá; umýval sa raz za mesiac, obliekal sa ako kamenár: dlhá ľanová halena, široké nohavice, ťažké topánky. Hovorievali mu však, že pri pohľade do jeho prenikavých hnedých očí nikto nezaregistruje, v čom je oblečený alebo ako smrdí. Väčšinou si každého podmaní svojou živočíšnosťou.

Arcikňaz baziliky v čiernom rúchu vejúcom nad mramorovou dlážkou sa pretiahol davom pútnikov. Naklonil k Michelangelovi tvár s orlím nosom a pošepol: „Si pripravený, synak?“

Sochár chcel odpovedať, no slová sa mu zasekli v hrdle. Mlčky prikývol.

Len čo arcikňaz začal dávať požehnanie, Michelangelovi sa čelo aj horná pera sperlili studeným potom, a keď hodnostár schytil povraz visiaci zo sochy, rozpištalo sa mu v ušiach. Stískal hrste rozdrobeného mramoru tak pevne, až sa mu nechty zarývali do dlaní. Ľuďom sa socha nebude páčiť. Nepochopia ju. Budú sa z nej vysmievať, preklínať ju, preklínať jeho.

Arcikňaz potiahol za povraz.

Ťažké čierne súkno sa zviezlo na zem a odhalilo kolosálnu mramorovú sochu Panny Márie s ukrižovaným Kristom v náručí. Keď mal Michelangelo šesť, zomrela mu matka pri pôrode súrodenca. Ako druhému najstaršiemu z celkovo piatich synov nemala čas venovať mu veľa pozornosti, preto sa oňho, ako vtedy bývalo zvykom, prvé dva roky starala dojka. No napriek tomu, že si neboli až takí blízki, ho matkina smrť zronila. Jeho najnovšie dielo bolo vyjadrením tejto bolesti: matka a syn, sami vo svojom smútku, zakliesnení do seba v hre svetla a tieňov, navždy v jednom zväzku, a pritom rozdelení. Vyleštený biely kameň sa oslnivo jagal. Ježišovo telo bezvládne ležalo matke na kolenách. Koža bola ešte napätá životom, ktorý z nej iba prednedávnom unikol. Máriino bohato nariasené rúcho padalo k zemi a v tvári mala pokojný výraz zmierenia s Božou vôľou.

Verejnosť mala prvý raz možnosť vidieť Michelangelovu Pietu.

Diváci onemeli. Prechádzal pohľadom po ich bezvýrazných tvárach, ale nedokázal odhadnúť, čo si myslia ani čo cítia. Pulzovalo mu v hlave, nevládal dýchať a čoraz silnejšie ho zvieralo na prsiach.

Pred dvoma rokmi, keď si ho francúzsky kardinál Jean Bilhères de Lagraulas najal, aby mu vytesal na hrob mramorovú Pietu, mal už na konte niekoľko cvičných sôch aj Bakcha v životnej veľkosti, za ktorého dokonca dostal zaplatené, ale k zákazke takéhoto formátu sa dovtedy ani len nepriblížil. S minimom skúseností sa písomne zaviazal, že vytesá najkrajšiu sochu, aká kedy v Ríme vznikla. Ak chcel splniť sľub, ktorý dal sám sebe, a to, že sa stane slávnym sochárom, vyobrazenie matky žialiacej nad synom mu ponúkalo ideálnu príležitosť.

Dva nekonečné roky sa trápil s gigantickým kusom mramoru. Neraz zabúdal jesť, piť, ba aj spať. Prvú zimu ochorel, no pokračoval v práci aj s horúčkou. Počas prvého roka sa uňho v ateliéri často zastavoval kardinál Bilhères, aby zistil, ako napreduje. Pozdávalo sa mu, čo vidí, lenže potom starý kardinál zomrel, hotovú sochu nikdy neuzrel a nemohol ju verejne pochváliť. Bolo teda na celkom neznámych ľuďoch, či Pietu vyhlásia za majstrovské dielo, alebo nie.

A teraz, niekoľko mučivých sekúnd po odhalení sa diváci prizerali jeho výtvoru a nevydali hláska. Michelangelo si zaryl nechťami do dlaní.

Nakoniec akýsi ryšavý pútnik klesol na kolena: „*Grazie mio Dio.*“

Za ním si kľakla mladá mamička s dvoma batoliatami na rukách a začala sa modliť. Čoskoro sa chválou rozvravelo celé zhromaždenie. Niektorí plakali, niektorí spievali, niektorí si popod nos šemotili úprimné slová obdivu. Iní ohromene mlčali, zhypnotizovaní krásou sochy.

Michelangelo stvoril svoje prvé veľdielo.

Zaliala ho vlna úľavy. Čierne škvrny zmizli. Vyčistil sa mu zrak. Po narodení ho rodičia poslali na výchovu k manželke lámača kameňa do mramorových lomov v okolí Settignana. Prvé, čo si zo sveta pamätal, boli muži vysekávajúci zo zeme veľké biele bloky, zvuk kovových kladív zvoniacich o kameň a chuť mramorového prachu na jazyku. Prvé dva roky života strávené medzi kamenármi a materské mlieko ženy z lomu v ňom vyvolali neuhasiteľný smäd po mramore. Obetoval sochárčine život. Nemal manželku, snúbenicu, deti ani záľuby a teraz jeho posadnutosť konečne prinesie ovocie.

„Kto je autor?“ počul, ako sa jeden pútnik pýta druhého.

Michelangelo sa nadýchol a pripravil sa na jemné mrazenie, ktoré mu dozaista prebehne po chrbte, keď začuje svoje meno.

„Náš Gobbo z Milána,“ odvetil dopytovaný pútnik.

Michelangelovi zovrelo hrdlo. Čo to ten človek povedal?

Kým proti tomu stihol niečo urobiť, meno sa rozľahlo davom, ako keď sa po výdatných dažďoch valí Arno toskánskou krajinou. „Gobbo, Gobbo, Gobbo,“ šepkali si pútnici a šepot sa postupne menil na skandovanie. Gobbo, druhoradý hrbatý kamenár z Milána. Gobbo, ktorého sochy sú také hrubé a statické, že vyzerajú ako deformované. Gobbo, ktorý by so svojím nadaním nebol schopný vymodelovať ani len podstavec Piety. Michelangelo sa celé roky drel, aby svojím umením povzniesol česť rodinného me-

na, a tuná títo hlupáci teraz pripisujú autorstvo jeho diela lenivému, netalentovanému, bezbožnému Gobbovi.

Keď bol Michelangelo ešte iba plod v maternici, jeho matka spadla z koňa a zviera ju niekoľko minút vlieklo za sebou. Lekári predpokladali, že to dieťa bude stať život, ale nevedno ako prežilo. Aby si uctili jeho zázračný príchod na svet, dali mu rodičia zriedkavé, s nebesami späté meno Michelangelo: ten, ktorého chráni archanjel Michael.

Vari ho teda Boh nezachránil, nedal mu mimoriadne a krásne meno a nevdychol mu neutíchajúcu túžbu opracovávať mramor, len aby potom všetku slávu za jeho dielo zožal ten naničhodný hochštapler Gobbo?

Michelangelo dostal od hnevu závrat, krútil sa s ním celý kostol a zdalo sa mu, že naňho padá strop. Arcikňaza, ktorý by potvrdil jeho totožnosť, nebolo nikde vidieť. Musel sa postarať o to, aby už nikdy jeho sochu nevydávali za dielo niekoho iného. Ale ako?

Vtedy mu skrsol nápad a bol taký dokonalý, ani čo by mu ho boli vnukli samy nebesá. Ak má pokračovať v plnení Božej vôle, musí vysekať svoje meno priamo do Piety, aby nikto nebol na pochybách o autorstve.

Ostávala však jedna prekážka. Pieta mu už nepatrila. Patrila cirkvi. Nemohol k nej len tak prísť a začať sekať. Zabránili by mu v tom. Možno by ho aj zatkli. Nie. Svoje meno môže vyryť do sochy až neskoro v noci, keď odídu všetci návštevníci, dvere budú zavreté na zámku a kňazi budú spať.

Znamenalo to, že sa bude musieť vlámať do Vatikánu.

Michelangelo vyzrel zo svojho úkrytu za hrobkou v rozpadávajúcej sa bočnej kaplnke. Niekoľko hodín za ňou ležal a čakal. Až napokon zavládlo ticho. A tma. Prestal sa trápiť myšlienkami na to, čo by sa mohlo stať, keby ho prichytili, ako poškodzuje cirkevný majetok. Išlo mu o dobrú povesť rodinného mena. Bol by pre ňu podstúpil akékoľvek riziko.